

Wijkgroenagenda Elderveld

Februari 2022

Voorwoord

De Wijkgroenagenda die voor u ligt is opgesteld door de Groendivisie van het Wijkplatform Elderveld (voorheen: de groengroepen). Het is een gereedschapskist, vol met visies, plannen, afspraken, wensen en handreikingen voor het behoud en de verbetering van het groen in Elderveld. De Wijkgroenagenda is bedoeld voor iedere natuurliefhebber met belangstelling voor het groen in de wijk. En ook voor al degenen die willen helpen het wijkgroen gevarieerder en mooier te maken.

De Wijkgroenagenda dient ook als input vanuit de wijk voor het Ontwikkelperspectief, dat vanaf 2022 wordt opgesteld. Met deze agenda geeft de Groendivisie de gemeente een aantal concrete 'groene wensen' mee. De oproep aan de gemeente is om deze wensen serieus te nemen en mee te nemen in de uitwerking van het Ontwikkelperspectief.

De Wijkagenda is een 'levend document'. Zodra daar aanleiding toe is, zal de Groendivisie de tekst aanpassen aan nieuwe ontwikkelingen en inzichten met betrekking tot het groen in Elderveld.

De Groendivisie heeft voor het opstellen van deze Wijkgroenagenda gedurende heel 2021 veelvuldig overlegd met de gemeentelijke afdelingen groenbeleid, wijkonderhoud en Team Leefomgeving. Daarbij zijn ook bestaande afspraken tussen de gemeente en de Groendivisie op papier gezet en nieuwe afspraken gemaakt. Verder heeft de gemeente per groene bewonerswens aangegeven hoe die wens zich verhoudt tot het huidige beleid. Omwille van de duidelijkheid zijn deze tekstbijdragen van de gemeente binnen blauwe kaders geplaatst.

Via een enquête en oproepen in het wijkblad Elderveld Nieuws hebben bewoners de kans gekregen om hun mening te geven. De enquête is door maar liefst 97 bewoners ingevuld en de resultaten zijn verwerkt in deze agenda.

Bijlage A bevat een overzicht van alle partijen die aan deze Wijkgroenagenda hebben meegewerkt en wat hun rol is geweest bij de totstandkoming ervan.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
1.1 Aanleiding voor de Wijkgroenagenda	5
1.2 Doelen van de Wijkgroenagenda	5
1.3 Leeswijzer	6
2. Beschrijving huidige situatie	7
2.1 Algemeen	7
2.2 Biodiversiteit	9
2.3 Water	11
2.4 Eetbare stad: Bestaande stadslandbouw initiatieven van bewoners	11
2.5 Andere groene initiatieven van bewoners	12
3. Visie, toekomstplannen en zorgen van wijkbewoners	13
3.1 Visie	13
3.2 Toekomstplannen	13
3.3 Zorgen van wijkbewoners	14
4. Wensen van wijkbewoners	15
4.1 Algemene wensen	15
4.1.1 Wensen met betrekking tot groenonderhoud	15
4.1.2 Wensen met betrekking tot (nieuwbouw)ontwikkelingen	17
4.1.3 Wensen met betrekking tot biodiversiteit	19
4.1.4 Wensen met betrekking tot communicatie	22
4.2 Locatie-gebonden wensen	23
5. Zelf in actie komen	28
5.1 Waarnemingen doorgeven	28
5.2 Groene initiatieven	28
5.3 Subsidiemogelijkheden	28
Bijlagen	30
A Omschrijving van de meewerkende partijen	30
B Toekomstperspectief: Elderveld over tien à twintig jaar	31
C Afspraken over het onderhoud van het groen	34

1. Inleiding

1.1 Aanleiding voor de Wijkroenagenda

In meerdere wijken in Arnhem ondersteunt de gemeente bewoners bij het opstellen van een Wijkroenagenda. Zo is dat in de Groenvisie 2017-2035 afgesproken. Eind 2019 wees wethouder Bouwkamp de Groendivisie in Elderveld op deze mogelijkheid. De Groendivisie heeft dit met beide handen aangepakt.

Elderveld ligt in Arnhem-Zuid, ingesloten tussen de wijken Elden, De Laar en Schuytgraaf en de uiterwaarden (Meinerswijk)

Aanleiding voor het voorstel van wethouder Bouwkamp vormde de ongerustheid onder de bewoners van Elderveld over het verdwijnen van groen in de wijk. Er is de afgelopen jaren immers op verschillende plekken groen verdwenen. Bijvoorbeeld om plaats te maken voor nieuwbouw: zoals de scholengemeenschap bij het station, het seniorencomplex aan de Leidenweg en het blij-van-mijn-lijfhuis aan de Wassenaarweg. En om ruimte te creëren voor een zonnepark van Waterschap Rivierenland naast de rioolwaterzuivering aan de Drielsedijk.

Een tweede aanleiding voor deze wijkagenda is de publicatie van het [Toekomstperspectief](#) voor Elderveld/Kronenburg/Vredenburg. Het ontwerp schetst hoe Elderveld erover tien à twintig jaar uit zou kunnen zien. De gemeente wil het Toekomstperspectief vanaf 2022 samen met de wijk uitwerken tot een Ontwikkelperspectief voor Elderveld. Gemeente en Groendivisie zien de Wijkroenagenda als input voor de totstandkoming van het Ontwikkelperspectief.

1.2 Doelen van de Wijkroenagenda

Met de uitgave van deze Wijkroenagenda streeft de Groendivisie van het Wijkplatform de volgende vijf doelen na:

- Het verbeteren van de kwaliteit van het bestaande groen en het waar mogelijk uitbreiden van de hoeveelheid groen (waardoor het groen onder meer beter bestand is tegen de gevolgen van klimaatverandering, ziekten, en plagen zoals de eikenprocessierups);
- Ertoe bijdragen dat alle wijkbewoners in de gelegenheid gesteld worden om mee te denken (raadgeven/ adviseren, invloed uitoefenen op beslissingen) over de inrichting van de groene ruimte, de groen-gerelateerde (bouw) voornemens uit het Toekomstperspectief en de uitwerking ervan in een Ontwikkelperspectief;
- Het informeren en activeren van wijkbewoners om zelf bij te dragen aan de vergroening van hun directe leefomgeving (vooral op huis-, straat- en buurtniveau);
- Het scheppen van meer duidelijkheid over uitgangspunten, doelen en afspraken tussen gemeente en wijk voor het beheer en het onderhoud van het groen;
- Ertoe bijdragen dat bewoners meer tevreden zijn over het groen in hun wijk.

1.3 Leeswijzer

Het vervolg van deze Wijkgroenagenda is als volgt ingedeeld:

Hoofdstuk 2 geeft achtergrondinformatie over Elderveld. Het bespreekt de huidige stand van zaken van het groen in de wijk, het gemeentelijk beleid en bestaande bewonersinitiatieven.

Hoofdstuk 3 beschrijft de visie van de wijk op het groen, de toekomstplannen voor de wijk en de zorgen die wijkbewoners zich daarover maken.

Hoofdstuk 4 beschrijft de wensen van bewoners op het gebied van groen en de afspraken en acties die daaraan gekoppeld zijn.

Hoofdstuk 5 geeft een overzicht van de middelen/mogelijkheden die er zijn als bewoners zelf aan de slag willen.

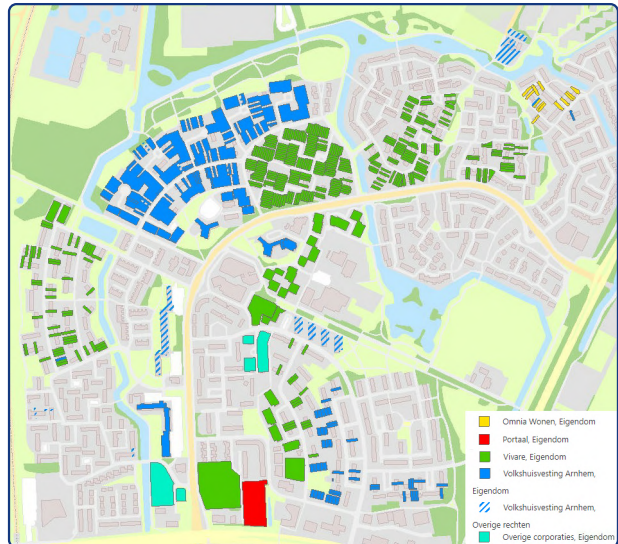
2. Beschrijving van de huidige situatie

In dit hoofdstuk bespreekt de Groendivisie de stand van zaken van het groen in de wijk, het gemeentelijk beleid en bestaande bewonersinitiatieven. Bij het schrijven heeft de Groendivisie dankbaar gebruik gemaakt van door de gemeente aangeleverde informatie.

2.1 Algemeen

Bewoners

Elderveld telt ongeveer 9.000 inwoners (2021). Dit aantal neemt af. De bewoners in Elderveld wonen over het algemeen al lang in de wijk. Er zijn naar verhouding weinig verhuizingen, omdat inwoners van Elderveld over het algemeen tevreden zijn over hun wijk. In Elderveld wonen relatief veel 65-plussers (22%, versus 14% in heel Arnhem). Er wonen juist relatief weinig 25-t/m 44-jarigen (22%, vergeleken met 30% in heel Arnhem). Er zijn ongeveer even veel huur (49%) - als koopwoningen (51%). De meeste huurwoningen zijn corporatiebezit. Op de kaart rechts is te zien welke corporaties waar in de wijk bezit hebben.

Bezit van woningbouwcorporaties in Elderveld

Structuur

Grote delen van Elderveld kennen een zogenaamde 'bloemkoolstructuur' die stamt uit de jaren '70. Dit is een bouwstijl met kronkelende wegen en paden en veel gemeenschappelijke buitenruimtes. Van een centrale kern met voorzieningen (het winkelcentrum) vertakken zich wegen tot een steeds kleinere en intiemere schaal totdat ze vaak doodlopen in een pleintje of hofje. In buurten die in handen zijn van woningbouwcorporaties zien we tussen de huurwoningen vaak grote versteende vlaktes. Ook staan er enkele flats in de wijk en veel eengezinswoningen.

Een kaart van de wijk toont de bloemkoolstructuur

'Er is veel ruimte voor groen. Echter ook veel ruimte voor grijs.' – bewoner

Achterkanten Leerdamstraat en langs blinde gevel Sporthal Elderveld

Groen in de openbare ruimte

Elderveld is nu nog een van de groenere wijken van Arnhem-Zuid. Het groen in Elderveld kenmerkt zich door brede stroken natuur die aan de oost-, noord-, en westkant als een hoefijzer om de wijk heen liggen. Door het noordelijke deel loopt de 'Natuurroute Elderveld.' Waterspeeltuin Spelderveld is een groene speel- en ontmoetingsruimte voor kinderen uit de wijk. Ook groengebieden buiten de wijk zijn nabij, zoals Meinerswijk.

'In vergelijking met andere wijken vind ik het behoorlijk groen! Heerlijk.' – bewoner

Groen op privéterrein

Qua groen in delen van de wijk zelf en op particulier terrein is er nog veel winst te behalen. Uit een door Cobra Groeninzicht (2020) voor de gemeente uitgevoerd onderzoek in alle 24 wijken van Arnhem, blijkt dat Elderveld op de tiende plek staat qua oppervlakte versteende tuinen. Meer dan de helft (52%) van de tuinoppervlakte in Elderveld is verhard, vergeleken met 45% verharding in de Arnhemse tuinen als geheel.

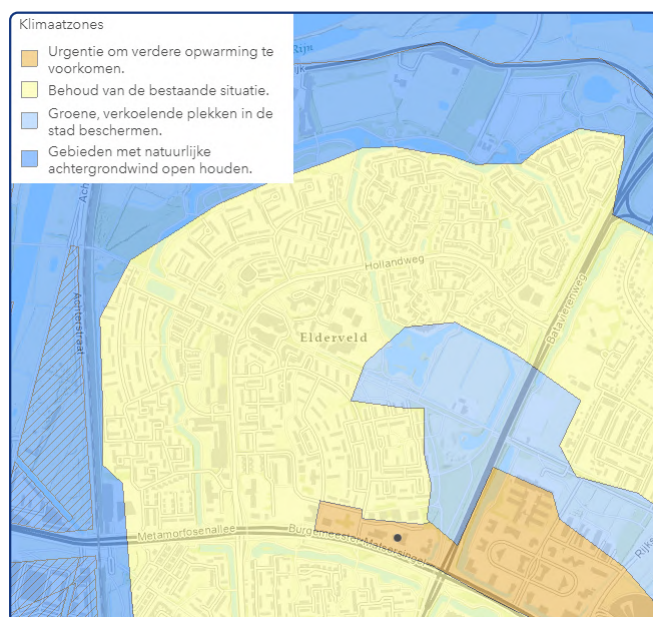
'De meeste straten in de wijk hebben te veel grijs (brede stoepen, asfalt verharding).' – bewoner

Grote versteende vlakte achter de huizen van de Haarlemweg (links) en Leerdamstraat (rechts)

Klimaatadaptaties

Elderveld behoort niet tot de gebieden met bovengemiddelde kans op wateroverlast. Qua hitte is het belangrijk dat de huidige gevoelstemperatuur niet verder oploopt (geel op de kaart) of wordt verminderd (oranje).

'Elderveld heeft gelukkig vele groene stroken en veldjes en het super mooie park langs de dijk en de hockeyvelden.' – bewoner

Bron: [Klimaatadaptatiekaart](#), Gemeente Arnhem

2.2 Biodiversiteit

Elderveld behoort tot het Polderlandschap. Dit landschap bestaat uit een afwisseling van bosjes, weides, boomgaarden, moeras en open water. Door de rivierklei heeft de wijk een redelijk vochtige bodem.

Flora

Vroeger dacht men dat waardevolle natuur alleen buiten de stad voorkwam. Inmiddels weten we wel beter. De natuur in de wijk blijkt soms zelfs spannender, veelzijdiger en soortenrijker dan daarbuiten. Dat is bijvoorbeeld het geval voor de wilde planten van Elderveld. Tijdens een inventarisatie werden in 2021 maar liefst 444 verschillende soorten wilde planten gevonden. Hiermee is de flora van Elderveld veel rijker dan die van natuurgebied Meinerswijk of de veelgeroemde stadsparken in Arnhem-Noord. Deze conclusie trekken wijkbewoner Hans Kuhlemeier en Michel Zwarts van de KNNV in [vijf korte artikelen over de flora van Elderveld](#) in wijkblad Elderveld Nieuws.

Rietorchis langs oever watergang Elderhof

Fauna

De gemeente wil het leefgebied van de soorten die afhankelijk zijn van het Polderlandschap versterken, net als van de diersoorten die graag leven in stedelijk gebied. Het gaat dan om:

De polderzone: groene specht, ringslang, boomklever, kamsalamander, rietzanger, steenuil, patrijs, kwartelkoning, waterspitsmuis, kleine karekiet, rugstreeppad, ringslang, hermelijn, ijsvogelvlinder, oranjetipje.

De wijken: gierzwaluw, huiszwaluw, huismus, zwarte roodstaart, gewone dwergvleermuis, oranjetipje, dagpauw-oog en bijen.

Ook gaat er speciale aandacht uit naar het opheffen van versnippering en lichthinder.

Andere bijzondere soorten die in Elderveld voorkomen zijn de bever (doelsoort rivierenlandschap) en de sleedoornpage (doelsoort Veluws gradiënt). De bever heeft zich vanuit Elderveld inmiddels ook uitgebreid naar Schuytgraaf. De sleedoornpage staat op de rode lijst van bedreigde soorten en dit is één van de weinige plekken waar de vlinder voorkomt.

'Het aanwezige groen is niet erg gevarieerd op sommige plaatsen. Grasvelden zouden beter vervangen kunnen worden door inheemse vaste planten, waar de dieren wel iets aan hebben.' - bewoner

Help mee! Vergroot het leefgebied voor de kattenstaartdikpootbij

Eén van de doelsoorten in Arnhemse wijken is de bij. Veel wilde bijensoorten worden bedreigd. Stichting Arnhem Zoemt wil daar wat aan doen. Elderveld kan de kattenstaartdikpootbij helpen. Deze soort is erg kwetsbaar, omdat ze haast volledig afhankelijk is van de grote kattenstaart. Deze plant bloeit normaal gesproken in grote aantallen in de uiterwaarden. Maar niet altijd. In 2021 stond bijvoorbeeld het water van de Rijn heel hoog. Gevolg was dat de grote kattenstaarten daar nauwelijks bloeiden toen de kattenstaartdikpoot haar stuifmeel moest verzamelen. Daarom is het belangrijk dat grote kattenstaarten niet alleen in de uiterwaarden voorkomen.

Kattenstaartdikpoot, vrouwtje met stuifmeel aan de achterpoten / Grote kattenstaarten langs een watergang

Arnhem Zoemt werkt hiervoor samen met Waterschap Rivierenland en de gemeente Arnhem. Plantjes opgekweekt door de Biologische Tuinbouw Vereniging Elderveld zijn aangeplant langs de grote watergangen. Maar ook de hulp van Eldervelders is hard nodig. **Bewoners kunnen grote kattenstaarten bij hun vijver zetten maar ze kunnen ook gewoon in de tuin gezet worden.** Alleen hele droge zomers zal de plant niet trekken. In actie komen? Neem contact op met [Arnhem Zoemt](#). Die heeft soms plantjes beschikbaar en ook zaad voor als je zelf planten willen opkweken.

Ziekte & plagen

Eikenprocessierups: in Elderveld staan ongeveer 2.880 bomen, verdeeld over 40 soorten. Een van die soorten is de eikenboom. Door het versterken van de biodiversiteit kunnen plagen zoals de eikenprocessierups tegengegaan worden. Dit kan in de openbare ruimte, maar ook groene, natuurlijke tuinen helpen hierbij. Er is overlast gemeld van deze rups op onderstaande locaties:

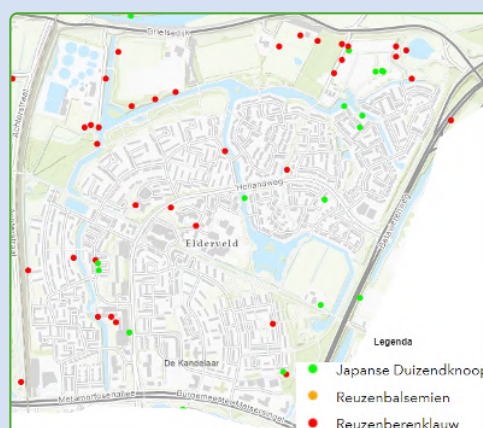
Overlast eikenprocessierups in 2021: zie ook [deze online kaart](#)

Reuzenberenklauw: bewoners van Elderveld ervaren overlast van de reuzenberenklauw. Deze exoot drukt inheemse planten weg. Bij honden kan sap in de bek tot verstikking leiden en bij mensen kan contact van dit sap met de huid zorgen voor rode, heftig jeukende vlekken en andere gezondheidsproblemen.

Help mee! Bestrijd de Reuzenberenklauw

De gemeente heeft hulp nodig van Eldervelders om deze invasieve plant te bestrijden en is daarom op zoek naar vrijwilligers uit de wijk die in het vroege voorjaar willen helpen bij het zoeken en eventueel uitsteken van zaailingen. Dit laatste uiteraard onder begeleiding van een deskundige uitvoerder. Meedoen? Neem contact op met het Wijkplatform.

Zie ook deze [online kaart](#).

2.3 Water

Elderveld is een waterrijke wijk. De wijk wordt doorsneden door brede watergangen. Dit water komt vanuit het hoger gelegen Vredenburg en Malburgen via Elden in het lager gelegen Elderveld terecht.

Grotere watergangen

Waterschap Rivierenland beheert de grotere watergangen (de zogenaamde A-wateren) inclusief de eerste meter land aansluitend op deze wateren. Op de [interactieve kaart](#) kunnen geïnteresseerden zien welke watergangen dit zijn. Het onderhoud van de watergangen en hun oevers voldoet aan de meest recente ecologische eisen. Dat dit effect sorteert, beek ook uit een [inventarisatie van wilde planten](#) in 2021. In en aan de watergangen bleken vele bijzondere en kleurrijke planten te groeien.

Het waterschap verwijdert standaard alle boompjes die verschijnen binnen een meter van de watergang (de zogenoemde houtopslag). Reeds volwassen bomen binnen deze 1-meter zone blijven in principe staan. Tenzij ze natuurlijk het onderhoud van de watergang belemmeren of een gevaar vormen voor de veiligheid vanwege ziekte of ouderdom.

Net als de oevers wordt het oppervlaktewater in beginsel één keer per jaar 'gemaaid' (na 1 september). Midden in de watergang wordt dan een zogenoemde stroombaan gemaaid (met een zogeheten maaiboot). Het waterpeil blijft dan op orde terwijl de oevers gespaard worden. Als er zich ernstige problemen met de aan- of afvoer van het water voordoen, kan een extra maaibeurt nodig zijn. Het waterschap laat standaard circa 25% van de begroeiing in het water staan, zodat amfibieën, vogels en insecten beschutting en voedsel behouden. Daar waar het waterschap met de machines (i.p.v. een boot) bij de oever kan, laten ze zelfs circa 50% staan.

Sloten

De kleinere watergangen en poelen worden beheerd door de gemeente.

2.4 Eetbare stad: Bestaande stadslandbouw initiatieven van bewoners

De gemeente wil graag dat Arnhemmers op laagdrempelige wijze in contact kunnen komen met de Eetbare Stad via stadslandbouw. De gemeente biedt daarvoor ondersteuning aan in de vorm van de subsidieregeling Eetbare Stad, om de straat of het (school)plein te voorzien van eetbare planten. Via het Natuurcentrum kunnen scholen bovendien begeleiding krijgen bij de aanleg van moestuinen en groene schoolpleinen. In Elderveld zijn er voor zover bekend nog geen scholen die hiervan gebruik maken. Er zijn wel al volop andere eetbare initiatieven:

1. Op het volkstuincomplex van de Biologische Tuinbouw Vereniging Elderveld aan de Drielsedijk wordt biologisch getuinierd. Er zijn ruim 200 moestuintjes, er is een winkel met tuinbenodigdheden zoals potgrond, groente- en kruidenplantjes en tuinzaden en er vinden markten en andere activiteiten plaats.
2. Vlak naast het volkstuincomplex bevindt zich Boomgaard De Steenen Camer, met meer dan 200 fruitbomen die worden onderhouden door bewoners.
3. Verderop in de wijk, bij de Stoeterij aan de Elderhofseweg op de grens met Elden, loopt een initiatief voor een voedselbos.
4. Er komt een moestuin aan de Wassenaarweg. De bestaande zeven moestuinbakken op het huidige, ongebruikte deel van de parkeerplaats naast het kerkgebouw van Baptistengemeente Ontmoeting worden vervangen door een volwaardige moestuin in de volle grond met een oppervlakte van circa 100 m².

Het grasveld bij de Stoeterij waar plek is voor een voedselbos

2.5 Andere groene initiatieven van bewoners

De gemeente stimuleert groene initiatieven van bewoners. Naast de hierboven genoemde initiatieven zijn dat op het moment van schrijven (najaar 2021):

5. Heemtuin Elderveld

De Heemtuin ligt bij SWOA de Gaanderij in Elderveld-Noord, is in 2012 aangelegd door de gemeente en wordt beheerd door vrijwilligers uit de wijk. De vrijwilligers laten zoveel mogelijk de natuur zijn gang gaan en sturen af en toe een beetje bij. Wil je ook helpen? Dat kan iedere woensdagmiddag.

6. Buurtinitiatief 'Briellehof-Kaaghof en omgeving'

In maart 2019 startte een buurtinitiatief in Elderveld-Zuid om Briellehof en Kaaghof door de gemeente te laten vergroenen. In april 2020 zijn na uitgebreide bewonersparticipatie drie verschillende opties per hofje voorgelegd aan de bewoners. In 2021 is de Kaaghof vervolgens vergroend. De verharding is met 60m² verminderd en vervangen door groen. Bewoners zijn ook op eigen terrein aan de slag gegaan met het aanleggen van groene daken en het plaatsen van regentonnen.

Kaaghof: Verharding vervangen door groen

7. Er loopt een traject om een verkeerseiland in te richten als [groen stadstuinje op de Koewei](#).
8. **Rondom het Schipholplein is er vergroend** en wordt het groen biodiverser gemaakt en gehouden door vrijwilligers.
9. In de **Slikkerveerstraat** zijn de bewoners in 2021 begonnen met het realiseren van een buurttuin.

Bestaande bewonersinitiatieven op de kaart

3. Visie, toekomstplannen en zorgen van wijkbewoners

In dit hoofdstuk bespreekt de Groendivisie haar visie op het groen, de toekomstplannen voor de wijk en de zorgen die wijkbewoners zich daarover maken. De tekst is voorgelegd aan en geaccordeerd door het Dagelijks Bestuur van het Wijkplatform.

3.1 Visie

Vanaf 2022 maken gemeente en wijkbewoners een start met het opstellen van een Ontwikkelperspectief voor Elderveld. Met dit perspectief wil de gemeente stapsgewijs en door slim kansen te benutten toewerken naar een stip op de horizon voor Elderveld. Onderstaand kader bevat het resultaat van een poging van wijkbewoners om deze stip 'handen en voeten' te geven.

Stel je voor.... Het is 2026. Gemeente en projectontwikkelaars zijn al een flink eind op weg met de uitvoering van het Ontwikkelperspectief Elderveld. Dat belangrijke ontwerp was in 2022 samen met de wijk opgesteld. In dat jaar hebben veel bewoners van Elderveld meegedacht en meegewerkt aan het uitwerken van de bouw- en andere plannen.

Anno 2026 zijn de meesten van hen nog steeds tevreden over wat de gemeente met hun ideeën en suggesties gedaan heeft. Zij zien met eigen ogen dat hun leefomgeving langzaam maar zeker niet alleen groener, maar ook (verkeers-)veiliger, klimaatbestendiger en leefbaarder wordt.

Ook met het openbare groen en de natuur in de wijk gaat het goed. Wijkbewoners nemen vol enthousiasme deel aan de wijkshowers die de gemeente organiseert voordat er onderhoud aan het groen plaatsvindt. Mede daardoor zijn er nauwelijks nog klachten over het onderhoud van fiets- en wandelpaden, perkjes, plantsoenen, grasvelden, struiken en bomen.

Steeds meer bewoners hebben zelf een groenvak in de openbare ruimte geadopteerd dat ze hebben omgetoverd tot buurttuin of ware vlinder- en bijenidylle en gezamenlijk onderhouden. Niet alleen oogt de openbare ruimte groener en kleurrijker, ook de tuinen en daken van gebouwen kleuren groen.

Zou het niet mooi zijn als deze toekomstvisie van wijkbewoners werkelijkheid zou worden?

3.2 Toekomstplannen

In maart 2020 sloten de gemeentes Arnhem en Nijmegen de woondeal Arnhem-Nijmegen met de Rijksoverheid. De gezamenlijke ambitie is om in deze regio 50.000 tot 60.000 woningen bij te bouwen. Ook Elderveld moet zijn steentje bijdragen, zo vindt de gemeente Arnhem. Onze wijk is zelfs een van de zogenoemde 'versnellingslocaties'. Tegelijkertijd met het toevoegen van woningen en gebouwen wil de gemeente ook de openbare ruimte verbeteren en Elderveld veiliger, klimaatbestendiger en leefbaarder maken. Zoals eerder vermeld wil de gemeente de wijk vanaf 2022 bij de uitwerking van de plannen betrekken. Volgens de voorlopige planning zal de gemeente de wijkbewoners in het voorjaar van 2022 nader informeren en met de plannen "de wijk ingaan".

Om alvast een tipje van de sluier op te lichten publiceerde het College van B&W medio 2021 een zogenoemd [Toekomstperspectief](#) voor Elderveld (en de wijken Kronenburg en Vredenburg). Het ontwerp is van belang omdat het een doorkijkje biedt op hoe Elderveld er over tien à twintig jaar uit zou kunnen zien. Het College van B&W geeft aan dat het Toekomstperspectief geen officieel beleidsdocument is en zeker geen blauwdruk. Wel dient het als bron van inspiratie en eerste aanzet tot verdere verkenning en gezamenlijke uitwerking van de toekomstplannen voor Elderveld (d.w.z. de stip op de horizon). Het is dan ook mede om deze reden dat de gemeente de plannen eind 2021 alvast met het Wijkplatform Elderveld besproken heeft.

Ook voor andere wijkbewoners is het Toekomstperspectief voor Elderveld van groot belang. Er worden namelijk verschillende bouwvlekken voorgesteld die "als start en voorbeeld kunnen dienen (...)" en zich als een olievlek (over de wijk, red.) kunnen verspreiden" (pag. 43). In Bijlage B van deze wijkgroenagenda zijn de belangrijkste (bouw)voornemens uit het Toekomstperspectief op een rijtje gezet. Het is een bewerking van een artikel dat eerder in het decembernummer van wijkblad Elderveld Nieuws 2021 verscheen.

In de wandelgangen horen wij nogal eens: "Op het eerste gezicht een goed idee om samen zo'n Ontwikkelperspectief op te stellen, maar wat is dat nu eigenlijk?". Een voorbeeld van een uitgewerkt ontwikkelperspectief is dat van de wijk Kronenburg. Wilt u dit inzien? Klik dan op [Ontwikkelperspectief Kronenburg](#).

Over het Ontwikkelperspectief (aangeleverd door de gemeente Arnhem):

Naast vraagstukken en wensen op het gebied van groen in de wijk, kent Elderveld stevige vraagstukken op het gebied van openbare ruimte, woningbouw, energietransitie, veiligheid en leefbaarheid. Zo is in de Woondeal met Regio Arnhem-Nijmegen de wens uitgesproken om in Elderveld extra woningen toe te voegen en gaan er in het noordelijke deel van de wijk ruim achthonderd woningen van het aardgas af.

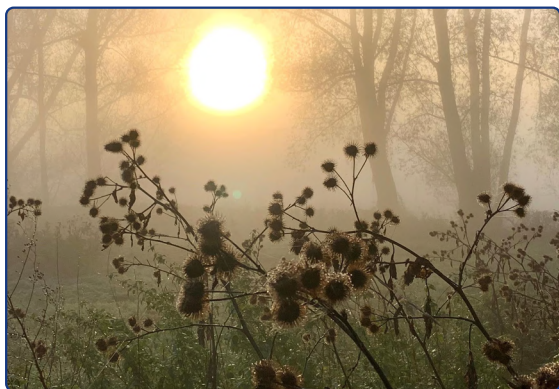
Begin 2022 wordt er daarom een start gemaakt met het opstellen van een Ontwikkelperspectief voor Elderveld. Het is een perspectief waarmee stapsgewijs en door slim kansen te benutten toegewerkt kan worden naar de stip op de horizon voor Elderveld. Zonder ontwikkelperspectief zouden deze vraagstukken apart worden opgepakt, waardoor kansen worden gemist. Door met partners en wijkbewoners een integraal - dus allesomvattend - ontwikkelperspectief voor de wijk te maken wordt richting gegeven aan een samenhangende aanpak van deze opgaven. Hierbij wordt gekeken naar alle plekken (denk hierbij aan speelplekken, parkeerplekken, groene plekken) en structuren (zoals fietspaden, looproutes, watergangen) van Elderveld. Voor deze plekken en structuren zal worden beoordeeld of het kan blijven zoals het is of dat er bijvoorbeeld onderhoudsopgaven of sociale opgaven liggen, of de openbare ruimte versterkt en/of vergroend kan worden, of het kansen biedt voor woningbouw et cetera.

3.3 Zorgen van wijkbewoners

Volgens de gemeente bieden de plannen voor de bouw van woningen en gebouwen in Elderveld kansen voor wijkbewoners en het groen en de beleving ervan in de wijk.

Door op de juiste plekken de juiste woningen toe te voegen kunnen oudere bewoners van Elderveld in de wijk blijven wonen in voor hen geschikte woningen; jonge gezinnen kunnen doorstromen naar de bestaande grotere woningen die hierdoor vrijkomen. De woningbouw en de daarmee gepaard gaande herinrichting van de openbare en private ruimte kan het overblijvende groen een kwalitatieve impuls geven.

De Groendivisie ziet echter ook bedreigingen. De aankondiging dat er in Elderveld woningen en gebouwen bijkomen heeft bij degenen die er als eerste van op de hoogte waren tot verbazing en bezorgdheid geleid. Immers, de wijk heeft de laatste jaren al veel groen verloren om plaats te maken voor woningbouw. Over wat de gemeente met de wijk van plan is, is bij de bewoners nog weinig bekend. Eldervelders zijn bezorgd dat gemeente en projectontwikkelaars een te rooskleurig beeld schetsen en meer beloven dan zij waar kunnen maken. Het is immers van allerlei onzekere factoren afhankelijk of Elderveld inderdaad groener, veiliger en leefbaarder zal worden. Zij vrezen bijvoorbeeld dat er in de praktijk toch beknibbeld zal worden op het groen. Wat als de groene ambities in de uitvoering sneuvelen door een gebrek aan financiering? En als er (fors) bijgebouwd wordt, krijgt Elderveld meer inwoners en dat betekent hoogstwaarschijnlijk toch ook meer verkeer, minder groene oppervlakte en meer druk op de resterende waardevolle natuur waar niet bebouwd wordt? Het groen in Elderveld zorgt voor een fijne leefomgeving voor mens en dier en voor belangrijke ecosystemendiensten zoals het verminderen van wateroverlast en hittestress. Woningbouw vormt niet alleen een mogelijke bedreiging van het groen 'in het grijs' (in de wijk zelf) maar ook van het onbeschermd stads- en parkbos en de door een groen bestemmingsplan beschermde gebieden.

Waardevolle natuur bij het gemeenteveld aan de Drielsedijk (Foto's: Ferdi en Rianne Schönberger)

4. Wensen van wijkbewoners

Gemeente en Groendivisie proberen hun groene activiteiten zo goed mogelijk op de wensen van wijkbewoners af te stemmen. In het laatste kwartaal van 2021 hebben zij de bewoners bijvoorbeeld gevraagd naar hun mening over het groen in de wijk. De bijna honderd respondenten beoordeelden het groen in de wijk gemiddeld met een 6,7. Maar liefst 80% van de respondenten had wensen om het groen in de wijk te verbeteren. In het vervolg van dit hoofdstuk bespreken we deze en andere wensen van wijkbewoners. We maken daarbij een onderscheid in algemene en locatie-gebonden wensen. De reactie van de gemeente Arnhem op de genoemde wensen is aangegeven in de blauwe kaders.

De algemene wensen zijn onder meer van belang voor de gezamenlijke uitwerking van het Ontwikkelperspectief. Per wens is eerst aangegeven wat de Groendivisie zich hierbij voorstelt en vervolgens wat het staande beleid van de gemeente is en/of welke afspraken er al met de wijk gemaakt zijn.

De locatie-gebonden wensen betreffen vooral de toekomstige inrichting van een gebied, straat of buurt. Mochten er in Elderveld woningen en/of grotere gebouwen in 'in het grijs' (in de wijk zelf) bijgebouwd worden, dan zijn dit locaties waar er kansen liggen om de wijk kwalitatief of kwantitatief te compenseren.

4.1 Algemene wensen

De wensen van bewoners over het groen in de wijk centreren zich rond vier thema's: beheer en onderhoud, (nieuw-)ontwikkelingen, biodiversiteit en communicatie.

4.1.1 Wensen met betrekking tot groenonderhoud

1. Verbeter het onderhoud van het groen

Toelichting van de Groendivisie

Deze wens staat bij bewoners van Elderveld met stip op nummer 1. Uit de enquête blijkt dat bewoners over het algemeen tevreden zijn over de hoeveelheid groen in de wijk; wel maken velen van hen zich zorgen over het beperkte onderhoud ervan.

*'Er is veel groen, maar het onderhoud is nogal beroerd op veel plaatsen.'
'Op sommige plekken is er grote achterstand in onderhoud.'*

Bewoners ergeren zich aan dit beperkte onderhoud, ook omdat het onderhoud soms zo ver achterloopt dat paden overwoekeren en bepaalde plekken lastig bereikbaar worden.

*'In heel Elderveld wordt het slecht bijgehouden. Wandelpaden zijn soms niet te wandelen omdat de struiken over het pad hangen.'
'De gemeentegroenstrook naast mijn huis wordt eigenlijk nooit onderhouden.'*

De voorkeur gaat uit naar vaker maar minder intensief onderhoud.

'Door regelmatig te snoeien is het minder nodig dat er ver (=kaal) wordt teruggesnoeid.'

Reactie Gemeente Arnhem

Het groen in de wijk wordt als volgt onderhouden:

- Het zwerfafval en onkruid in de wijk wordt op C-niveau onderhouden, net zoals in de andere wijken (m.u.v. zogenaamde A-locaties zoals het centrum en winkelcentra).
- Het meeste snoeionderhoud gebeurt 1x per 3 jaar tot 1x per 5 jaar. Hagen worden 1 of 2x per jaar geknipt. Sierheestervakken in de wijk worden ook vaak frequenter gesnoeid, meestal 1-3x per jaar, soms minder, dit is afhankelijk van de soorten.
- Onderhoud in de grote groenstructuren zoals struweel en bos gebeurt één keer in de 5 à 6 jaar. Als op dat moment blijkt dat het nog niet nodig is, dan wordt het gebied met rust gelaten en wordt er langer gewacht met onderhoudswerk en alleen veiligheids-maatregelen getroffen.

Naar aanleiding van de enquête maakt de gemeente budget vrij om in de herfst van 2022 te beginnen met het aanpakken van enkele knelpunten in de beplanting. De Groendivisie wordt hierbij betrokken.

2. Geef bewoners voorafgaand aan onderhoudswerkzaamheden de kans om mee te lopen en input te geven

Toelichting van de Groendivisie

Eldervelders willen de kans krijgen input te leveren voor de verhoging van de kwaliteit van de openbare ruimte, waaronder het groen. Zowel in de eigen buurt als in de grotere groenstructuren.

Reactie Gemeente Arnhem

De gemeente heeft hierover met de Groendivisie inmiddels afspraken gemaakt: over groenschouwen, groenonderhoud, snoeien, kappen, waterschouwen en buurtschouwen. De gemaakte afspraken zijn te vinden in Bijlage C.

3. Beperk de schade door gemotoriseerd verkeer van gemeente/aannemer in parkzones

Toelichting van de Groendivisie

De Groendivisie geeft aan dat de busjes en zware landbouwmachines van aannemers van de gemeente regelmatig diepe sporen nalaten, bijvoorbeeld naast de paden bij het legen van de vuilnisbakken, op de (vochtige) grasvelden bij het maaien en in het parkbos bij de dunning. Paden worden hierdoor soms onbegaanbaar voor wandelaars.

Reactie Gemeente Arnhem

Gemotoriseerd verkeer in de parkzones is niet toegestaan, met uitzondering van verkeer ten behoeve van beheer en onderhoud. De staande afspraak tussen de gemeente en de aannemer is dat ze geen sporen mogen rijden en dat als dit toch gebeurt, het door de aannemer hersteld moet worden. Wijkbewoners kunnen klachten melden via de [Fixi website](#) van de gemeente.

Moelijk begaanbaar wandelpad bij Kynologenvereniging / Spoorvorming door inzet zwaar materieel

4.1.2 Wensen met betrekking tot (nieuwbouw)ontwikkelingen

1. Zorg ervoor dat de hoeveelheid openbaar groen in de wijk ten minste gelijk blijft (inclusief straat-, laan- en parkbomen)

Toelichting van de Groendivisie

De Groendivisie staan op het standpunt dat er geen groen (waaronder bomen) meer uit de wijk mag verdwijnen (let op: we hebben het hier niet over dunnen of snoeien: dat behoort tot regulier onderhoud en beheer). Volgens de huidige compensatieregeling van de gemeente dient een eventueel verlies aan groen vanwege bijvoorbeeld nieuwbouw gecompenseerd te worden in aantallen of m2 (zie kader hieronder). Mocht het onverhoopt zover komen, hecht de Groendivisie er sterk aan dat er ALLEEN BINNEN DE WIJK gecompenseerd wordt. Als de compensatiemogelijkheden binnen de wijk op zijn, treedt volgens de huidige regeling stap III in werking. De waarde van het groen op de bouwrijp te maken percelen wordt dan uitgedrukt in geld. Dat komt terecht in een Groenfonds. Voor wijkbewoners is vervolgens niet meer te volgen wat er met dit geld gedaan wordt. Als voorwaarde geldt dat de totale groenbalans over alle wijken in Arnhem ten minste gelijk moet blijven. Deze voorwaarde biedt echter geen enkele garantie voor het behoud van het groen in Elderveld. De huidige financiële compensatieregeling baart de Groendivisie dan ook ernstige zorgen.

Als kwantitatieve of kwalitatieve compensatie binnen Elderveld - om welke reden dan ook - niet (meer) gevonden kan worden, zou serieus gezocht moeten worden naar mogelijkheden voor bebouwing elders.

Reactie Gemeente Arnhem

De totale groenbalans in de stad als geheel (maar dus niet per se op wijkniveau) moet neutraal blijven of toenemen (Groenvisie 2017-2035). Wel kunnen er overstijgende gemeente-brede belangen zijn, bijvoorbeeld de noodzaak tot extra woningbouw, die toch verdichting noodzaken en verlies aan groen in een bepaalde wijk kunnen veroorzaken. De gemeente Arnhem heeft hiervoor door het college en gemeenteraad vastgestelde groencompensatieregels opgesteld, die in de hele gemeente gelden (zie de [Groenvisie](#) en het [Bomenplan, 2020](#)). Hier kan de gemeente niet per wijk of buurt vanaf wijken. Deze groencompensatieregels gaan uit van kwantitatieve compensatie, als dat niet mogelijk is kwalitatieve compensatie, en anders financiële compensatie:

- I. Eerst kijken of hetzelfde oppervlakte groen in of in de directe omgeving van het plan toegevoegd kan worden.
- II. Als dit niet (volledig) mogelijk is, groen in of in de directe omgeving van het plan toevoegen van een hogere kwaliteit dan er eerst was.
- III. Als dit niet (volledig) mogelijk is, financiële compensatie, waarbij de waarde van het groen en de bomen wordt gestort in het Groenfonds.

Let op: als het een boom betreft op een particulier perceel, en deze is niet beschermd volgens het bestemmingsplan en het is geen waardevolle boom, dan hoeft er niet gecompenseerd te worden volgens de regels groencompensatie.

Zie ook bijlage 3 van de [Groenvisie 2017-2035](#).

2. Laat het beschermde groen in en om de wijk met rust bij de zoektocht naar locaties voor nieuwbouw

Toelichting van de Groendivisie

Een deel van het groen in Elderveld heeft dankzij de bestemming groen (soms met de dubbelbestemming landschap) een beschermde status. Nieuwbouw van woningen en andere gebouwen in gebieden met een groene bestemming is voor de Groendivisie en naar verwachting ook voor veel omwonenden onacceptabel en onbespreekbaar. De presentatie van bouwplannen in beschermd groen leidt naar verwachting tot onrust, verdriet, boosheid en acties van onder meer omwonenden en kan het net weer herstelde vertrouwen in de gemeente ondergraven. Het geniet daarom niet de voorkeur van wijkbewoners en wijkplatform inclusief Groendivisie. Dat ligt anders voor verdichting en nieuwbouw in gebieden waar het bestemmingsplan bouwen toelaat. Daar ligt het wat meer voor de hand dat de wijk meewerkt aan de uitwerking van de bouwplannen.

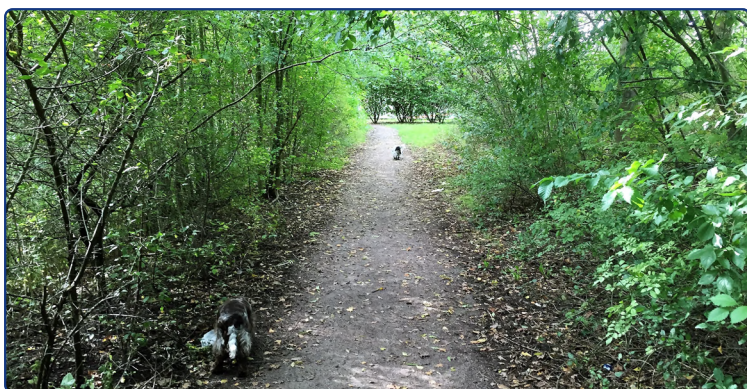
'Elderveld is een oude wijk met ouderwetse manier van straatinrichting en straatbeplanting. Een moderne herinrichting van de staten, slimmere manier van het aanleggen van parkeerplaatsen en divers en vogelvriendelijk groen zal afglijden van Elderveld kunnen voorkomen.' - bewoner

Natuurwandelpad in Park de Steenen Camer

Zoals gezegd staat de Groendivisie op het standpunt dat de beschermde natuur in de wijk met rust gelaten moet worden. Wat we hiermee precies bedoelen, lichten we toe aan de hand van het voorbeeld van Park de Steenen Camer. De natuur rondom de sportvelden in Park de Steenen Camer staat in toenemende mate onder druk. In 2020-2021 heeft de wijk als een leeuw gevochten om de verhuizing van de wooneenheden en werkplaatsen van kunstenaarskolonie KW37 naar het natuurveld in het hart van het park tegen te houden. Net nadat dat met veel moeite gelukt was, werden omwonenden weer onaangenaam verrast door nieuwe bedreigingen. We noemen hier alleen het plan voor de aanleg van een geasfalteerd circuit voor wedstrijdfietsers langs de randen van het hele park, het plan om er een recreatiestreek met nieuwe sport- en recreatievoorzieningen te realiseren en het plan om van het gebied rondom de voormalige boerderij De Steenen Camer een populaire bestemming te maken waar natuur, voedsel, maatschappelijk werk (bijv. SWOA) en recreatie samenkomen (zie Bijlage B).

Ingang van het Natuurwandelpad onderlangs de hockeyvelden

3. Verplicht projectontwikkelaars om natuurinclusief te bouwen

Toelichting van de Groendivisie

De Groendivisie wil dat projectontwikkelaars worden verplicht om zoveel mogelijk groen te behouden en waar mogelijk groen toe te voegen aan nieuwe woningen en gebouwen. Dit kan door natuurinclusief bouwen vanaf het begin mee te nemen in het ontwerp. Een mooi voorbeeld van natuurinclusief en duurzaam bouwen is het nieuwe seniorencomplex Elderburen aan de Leidenweg. De groene ruimte rondom het gebouw geeft bewoners volop kansen elkaar te ontmoeten en te recreëren. De appartementen zijn duurzaam gebouwd. Ze zijn goed geïsoleerd, gasloos en het complex is voorzien van zonnepanelen. Het groene dak zorgt ervoor dat het gebouw koeler blijft tijdens hete zomerdagen, houdt het regenwater vast en is goed voor de natuur. Voor de insecten en vogels in de tuin worden Nederlandse bomen en struiken aangeplant. Ook zijn er nestkasten geplaatst voor de huismus, gierzwaluw en dwergvleermuis.

Reactie Gemeente Arnhem

Sinds 2021 wordt natuurinclusief bouwen bij nieuwbouwwoningen als verplichting toegevoegd aan bestemmingsplannen die door de gemeenteraad herzien worden. Projectontwikkelaars zijn daarmee verplicht om een minimum aantal punten te halen met natuurinclusieve maatregelen: zowel via het inbouwen van nestvoorzieningen voor gebouw-bewonende diersoorten als het behouden of toevoegen van groene en blauwe elementen op of aan de woning.

Seniorencomplex Elderburen als voorbeeld van natuurinclusief bouwen

4. Bij afweging nieuwbouw een rekenmodel hanteren dat de (economische) waarde van bomen meeneemt

Toelichting van de Groendivisie

Om een goede maatschappelijke kosten en batenanalyse (MKBA) te maken is het nodig dat de aanwezige natuur letterlijk op zijn waarde wordt geschat. Alleen dan kan er een evenwichtige afweging worden gemaakt tussen de marktwaarde van de grond en wat het zou kosten om het aanwezige groen aan/terug te brengen. En wat de gevolgen zijn voor zijn hittestress, welzijn en woonbeleving.

[Rapport EC-LNV nr. 2004/276 2004](#) van het Expertisecentrum LNV, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en [deze publicatie](#) geven hierin handreikingen.

Reactie Gemeente Arnhem

De gemeente maakt bij het compenseren van bomen een verschil tussen een terrein met de in het bestemmingsplan vastgelegde bestemming groen/ bos/ landschap/ park; of met een andere bestemming maar waarbij het fysiek buiten wel groen is. Er is dus een verschil in bospark/bosplantsoen aan de ene kant en laan-, straat- of parkbomen aan de andere kant. Bij bospark/bosplantsoen gaat het om compensatie in m²; bij de laan-, straat- en parkbomen gaat om stuks. Compensatie van bomen gaat volgens het [rekenmodel NVTB-handboek bomen](#). Let op: dunningen van bos of struweel vallen niet onder deze compensatieregeling: dat behoort tot regulier onderhoud en beheer.

'Er is de laatste tijd groen weggehaald ten behoeve van woningbouw en een school en een vrouwenopvang. Graag beter nadenken en /of bewoners op tijd informeren over verwijderen van groen in de wijk.' – bewoner

4.1.3 Wensen met betrekking tot biodiversiteit

1. Behoud en versterk de waardevolle flora en fauna en breng zoveel mogelijk variatie aan in de beplanting

Toelichting van de Groendivisie

Eldervelders hebben, via onder andere de enquête, aangegeven de verscheidenheid aan planten en dieren in de wijk te willen behouden en liefst nog meer aantallen en soorten aan te trekken. Zo gaat de biodiversiteit omhoog en de kans op ziekten en plagen naar beneden. En het zorgt voor een aantrekkelijker leefomgeving. In zijn algemeenheid stellen ze voor:

- de natuurgebieden aan de noord-, west- en oostkant van de wijk te behouden, omdat die van groot belang zijn voor flora, fauna, natuurbeleving, verminderen fijnstof en dergelijke;
- in de woonwijken de overvloedige verharding te vervangen voor groen en daarbij voor meer biodiverse beplanting te kiezen dan nu het geval is;
- grasvelden in de wijk gevarieerder te maken, bijvoorbeeld door gelaagd gevarieerd groen met struiken en bomen toe te voegen.

'De meeste straten in de wijk hebben te veel grijs (brede stoepen, asfalt verharding). Daarnaast zou het groen dat aanwezig is best van hoger niveau mogen zijn.' – bewoner

De Groendivisie roept de gemeente daarnaast op om meer variatie aan te brengen en daarbij - waar mogelijk en zinvol - voorrang te geven aan soorten die karakteristiek zijn voor het open Betuwse polderlandschap. Denk daarbij aan Canadapopulier, Italiaanse populier, Witte en Grauwe abeel, Katwilg, Amandelwilg, Schietwilg, Es, Kardinaalsmuts, Gelderse roos, Meidoorn en Sleedoorn.

De aanplant van Sleedoorn zou de zeldzame Sleedoornpage een duwtje in de rug kunnen geven. Deze vlinders zet hun eitjes af op jonge scheuten van sleedoornstruwelen. Elderveld is één van de weinige plekken in Nederland waar deze Rode lijstsoort nog sporadisch te zien is (bron: waarnemingen.nl).

Reactie Gemeente Arnhem

De gemeente vindt het een goed idee om de soortensamenstelling van nieuwe beplanting zoveel mogelijk aan te laten sluiten op de genoemde polderlandschapsoorten en doet dit ook al zoveel mogelijk. In struwelen en bosplantsoenen kiezen we altijd voor inheemse variatie. We gaan in 2022 in overleg met de Groendivisie met de wijk ook extra sleedoorn aanplanten. De gemeente zet zich ook op allerlei andere manieren in voor het vergroten van de biodiversiteit (Zie daartoe ook [Biodiversiteitsagenda](#), gepubliceerd in 2021). Enkele voorbeelden zijn:

Onderzoek naar biodiversiteit

In 2022 werken studenten van Van Hall Larenstein met ondersteuning van de gemeente en de Groendivisie aan een landschapsplan, om meer te leren over de belangrijke structuren in de wijk voor dieren en waar en hoe die structuren verder versterkt kunnen worden.

Daarnaast is de Elderhofseweg en omgeving geselecteerd als één van de veertien zogenaamde 'Living Labs' waar de gemeente Arnhem structureel de biodiversiteit gaat meten. De eerste ronde vindt plaats in 2023.

Hierbij zullen eenden, spechten, vleermuizen, egels en insecten (hommels, libellen, dagvlinders) gemonitord worden.

Minder maaien

De gemeente heeft al veel gazon in Elderveld omgezet van intensief maaien (16x per jaar maaien, strak gras, geen of weinig bloemen/kruiden) naar extensief maaien (1-3x per jaar, veel bloemen/kruiden, 'rommeliger' beeld). Vooral aan de randen van de wijk en buurten. Bijvoorbeeld op het gemeenteveld in het hart van Park de Steenen Camer. Dat wordt soms door (onwetende) mensen als braakliggend beschouwd, maar is een door de omwonenden zeer gewaardeerde postzegel natuurvriendelijk beheerd grasland met een steeds rijker wordende flora en fauna, dat bovendien beschermd is door een groen bestemmingsplan. De gemeente maait er paden uit en verder is het gras/kruiden (2x per jaar maaien), wat veel insecten en andere dieren leefgebied verschaft.

In de wijk zelf liggen zeker nog kansen, mits bewoners het ook een goed idee vinden. Bewoners kunnen [op deze kaart](#) zien waar in de wijk er al extensief gemaaid wordt (aangegeven met 'gras/kruiden' in de legenda). Als omwonenden het met elkaar eens zijn dat er op een bepaald stuk minder gemaaid kan worden, dan kunnen ze dit melden bij wijkonderhoud via Fixi.

Extensief maaien (donkergroen op de kaart) zorgt voor meer voedsel, veiligheid en voortplantings- en verplaatsingsmogelijkheden voor heel veel dieren

Variatie in bomen

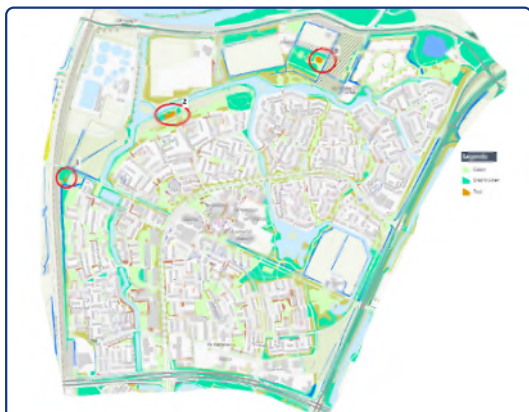
Sommige lanen bestaan vooral uit eikenbomen. Dit zorgt op enkele plekken voor problemen in de vorm van overlast door de eikenprocessierups, zoals rond de Waterspeeltuin en langs de Batavierenweg. Op deze plekken 1) *vervangt* de gemeente zieke/dode eiken voor andere bomen zoals linde, els en esdoorn; en 2) van die laatste soorten worden er hier ook *extra* bomen aangeplant. Zo ontstaat meer variatie.

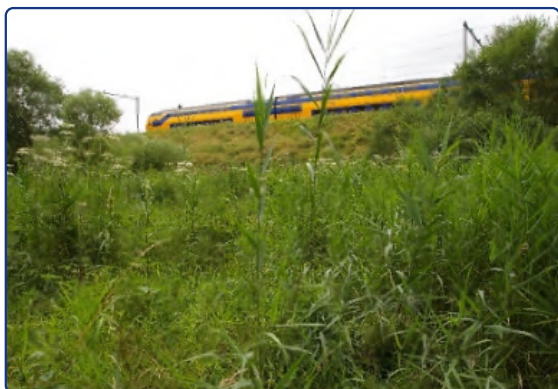
2. Amfibieënpoelen beter onderhouden

Toelichting van de Groendivisie

Zoals aangegeven in onderstaand kaartje, zijn er in Elderveld drie amfibieënpoelen.

Onderstaande foto's tonen de toestand waarin de poel tussen het spoorwegtunneltje en de woonwagenstandplaats (foto's boven, poel 1) en de poel langs het fietspad ten noorden van de Castricumhof (onder, poel 2) zich medio 2021 bevonden.

De poelen in de wijk waren medio 2021 bijna niet meer als poel te herkennen. Foto's: Ria Huls-van den Broek (Werkgroep Groen & Milieu)

'Vrijwel overal in Elderveld liggen kansen voor verbetering, zowel in het versteende hart van de wijk als de nu nog relatief groene randen. Met uitzondering van het zogenoemde gemeenteveldje aan de Drielsedijk (en soortgelijke graslanden) waar de natuur dankzij het milieuvriendelijke maaibeheer (sinusmaaien) van de gemeente ieder jaar rijker wordt. Hier de natuur zoveel mogelijk zijn gang laten gaan en monitoren hoe zich dit de komende jaren verder ontwikkelt.' - bewoner

De drie poelen waren in 2021 zover dichtgegroeid dat ze niet of nauwelijks meer te herkennen waren. Het lijkt de Groendivisie zeer onwaarschijnlijk dat deze poelen hun functie op deze manier nog vervullen. Ze zouden in ere hersteld kunnen worden door structureel vaker onderhoud te plegen.

Reactie Gemeente Arnhem

De gemeente is het eens met de analyse van de Groendivisie en is hierover in gesprek gegaan met de groenaanemer. Dit heeft er onder andere al toe geleid dat de poel in het gebiedje tussen spoor en woonwagendstandplaats weer vrijgelegd is en er mooie zichtlijnen gemaakt zijn (zie onderstaande foto). Poel 2 wordt in 2022 aangepakt. Bewoners kunnen de gemeente helpen door te monitoren welke soorten er voorkomen in de poelen en dit door te geven via waarneming.nl.

Vrijgelegde amfibieënpoel bij het spoorwegtunneltje

4.1.4 Wensen met betrekking tot communicatie

1. Verbeter de communicatie met de bewoners over het gemeentelijke groenbeleid

Toelichting van de Groendivisie

In de enquête is gevraagd aan welke informatie rond het groen de wijkbewoners het meest behoefte hebben. Bewoners konden vier opties aanklikken of zelf een eigen antwoord invullen. Dat het slechte beheer en onderhoud een belangrijk thema is in Elderveld komt duidelijk naar voren: maar liefst 63 van de 97 respondenten (65%) wil meer informatie ontvangen over het beheer en onderhoud van het groen door de gemeente. Daarmee is het met afstand het vaakst genoemde thema. Daarnaast hebben Eldervelders ook interesse in onderstaande onderwerpen:

- 37% wil meer weten over bestaande groene bewonersinitiatieven in Elderveld;
- 30% ontvangt graag meer informatie over de gemeentelijke subsidieregelingen (Eetbare Stad/ Klimaatadaptatie) om te vergroenen. Van de respondenten wist 35% dat er subsidie vanuit de gemeente beschikbaar is om te gebruiken om huis/tuin/ buurt groener te maken. Ongeveer 5% heeft hier ook daadwerkelijk gebruik van gemaakt.
- 28% wil informatie over de mogelijkheid om zelf groen te adopteren, zoals een geveltuin, boomspiegel of plantvak. 22% was bekend met de mogelijkheid om zelf een stukje groen te adopteren. Slechts 4% heeft hier al eens gebruik van gemaakt.
- 82% wil graag via het wijkblad en/of de wijkwebsite (blijven) lezen over groene onderwerpen. Hierbij past de kanttekening dat mensen die een enquête over het groen in de wijk invullen waarschijnlijk bovengemiddeld geïnteresseerd zijn in groene onderwerpen.

Reactie Gemeente Arnhem

De Groendivisie en/of de wijkkrant kunnen de gemeente altijd benaderen als ze een artikel willen schrijven of een interview willen afnemen over bovenstaande onderwerpen of een ander groen thema waar bewoners meer over willen weten.

Daarnaast gaat de gemeente een webpagina maken op www.arnhem.nl waar veel gestelde vragen over groen worden beantwoord en waar gemakkelijk naar kan worden doorverwezen.

2. Bied de bewoners hulp aan bij het vergroenen van hun tuinen

Toelichting van de Groendivisie

Respondenten met interesse in het vergroenen van de tuin konden kiezen uit vier potentiële ondersteuningsopties of een aanvullende ondersteuningsoptie noemen. Ze ontvangen het liefst hulp van de gemeente in de vorm van:

1. Financiële ondersteuning (53%)
2. Een gratis tuinontwerpsessie (40%)
3. Ondersteuning bij het kiezen van de juiste planten / advies bij het onderhoud van de planten (35%)
4. Een gratis tegelophaalservice (29%)

Reactie Gemeente Arnhem

De gemeente biedt al financiële ondersteuning aan voor vergroening via de subsidieregeling klimaatadaptatie. De gemeente wil in 2022 ook voor het eerst een gratis tegelophaalservice gaan aanbieden in Elderveld.

Honderd procent tegeltuin in Elderveld-Zuid

Er wordt weinig gedaan aan groen dat goed is voor insecten en vlinders' – bewoner

4.2 Locatie-geboden wensen

De Groendivisie heeft in kaart gebracht op welke plekken er kansen liggen om het bestaande groen te verbeteren of extra groen toe te voegen. Veelal kwamen die overeen met plekken die door bewoners in de enquête werden genoemd. Deze zijn ingetekend op de eerder getoonde 'groene initiatievenkaart' en worden hieronder nader toegelicht.

In rood: de kansen voor meer of beter groen

1. Vergroen het winkelcentrum en omgeving

Toelichting van de Groendivisie

Het winkelcentrum en omgeving werd veel genoemd als locatie voor meer groen in de enquête.

2. Vergroen het grasveld aan de Leidenweg

Toelichting van de Groendivisie

Deze kavel (zie foto hieronder) is nu ingericht als grasveld met voetbaldoelen. Er liggen kansen voor kwalitatief beter groen (bijvoorbeeld struiken of eetbaar groen). Liefst zou de Groendivisie bovendien zien dat dit stuk grond een groenbestemming krijgt.

'Het groene veld aan de Leidenweg is nu een trapveldje wat nooit gebruikt wordt. Zou veel beter een leuk parkje met verschillende soorten groen kunnen worden, evt met een natuurlijke speeltuin voor de nieuwe buurtkinderen. Evt met water.' – bewoner

3. Vergroen de Hollandweg/ Metamorfoseallee en het stuk grond op de kruising van beide wegen

Toelichting van de Groendivisie

Respondenten van de enquête willen onder andere graag meer groen langs wegen. Met name de Hollandweg en Metamorfoseallee zijn vaak genoemd. Langs deze drukke verkeersaders zien Eldervelders langs de randen plek voor meer struiken of bomen. Het stuk grond op de hoek van beide wegen (zie hieronder) zou de Groendivisie graag een groenbestemming willen geven, waarmee het richting de toekomst beter is beschermd.

'De randen van met name de Hollandweg kunnen meer met struiken beplant worden om als een soort geluidswering te dienen. Dat was in het verleden ook zo.'

Reactie Gemeente Arnhem

De Hollandweg krijgt in 2022 al een opknappbeurt voor het groot onderhoud asfalt als project. Daarbij gaat de gemeente ook vergroenen. Langs de Metamorfoseallee spelen veel ontwikkelingen, zoals de aanleg van een snelfietsroute richting Schuytgraaf. Op korte termijn willen we daar daarom geen extra groen aanplanten, op wat langere termijn zijn er wel mogelijkheden.

Voor wat betreft het eventueel omzetten van bestemmingen: voor zowel het grasveld aan de Leidenweg als de hoek Hollandweg/ Metamorfoseallee geldt dat in het kader van het Ontwikkelperspectief nader bepaald zal worden welke functie deze locaties kunnen krijgen. Hierbij zal de gemeente de verschillende belangen afwegen om tot een keuze te komen.

4. Vergroen de omgeving van de Rotterdamsingel

Toelichting van de Groendivisie

Ook de Rotterdamsingel is door meerdere respondenten expliciet genoemd als het gaat om vergroeningskansen:

'In de omgeving van de Rotterdamsingel zijn veel brede stoepen en lege hoeken waar meer groen kan.'

'Langs de Rotterdamsingel is nu veel grasveld maar ruimte voor extra bomen en struiken.'

5. Beplant de open plekken ten zuiden van de Natuurwandelroute in Elderveld-Noord

Toelichting van de Groendivisie

Onderstaande twee foto's tonen duidelijk het verschil tussen de delen van de Natuurwandelroute die wel en niet begroeid zijn. De wens van de Groendivisie is om op enkele niet of minder begroeide plaatsen extra struiken aan te planten. Zodat wandelaars en andere natuurliefhebbers niet meer hoeven uit te kijken op de kale muren van de woningen. Op sommige delen langs het water verstoort het uitzicht op de woningen namelijk het natuurgevoel, zoals te zien is op de tweede foto.

Fraai uitzicht vanaf het Natuurwandelpad (Foto: Léon Regli, Elderveld Groen)

Zicht op de achterkant van het Aerdenhouthofje (Foto: Léon Regli, Elderveld Groen)

Reactie Gemeente Arnhem

Op basis van het beleid dat de gemeente hanteert op het gebied van groen is deze wens passend. De gemeente (wijkonderhoud / groot onderhoud groen) is dan ook bereid hier budget voor te reserveren. Om op het grasveld een of meerdere groepen struweel aan te planten is nog wel nader overleg nodig met omwonenden om het thema sociale veiligheid ook een plek te geven.

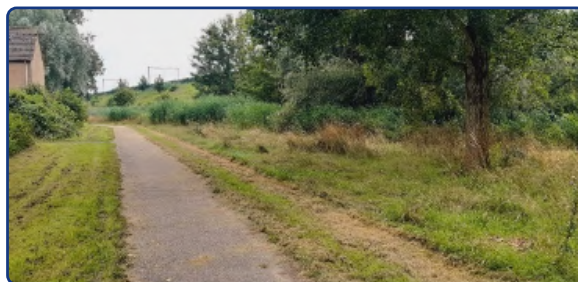

6. Versterk de groenzone langs het spoor in het westen van de wijk

Toelichting van de Groendivisie

Langs delen van de dijk tussen spoor en woonwijk ontbreken op sommige stukken de tussenlaag van struiken of nieuwe, jonge boompjes, met het risico dat als de hoge bomen ooit moeten worden gekapt of omvallen, het hier heel kaal wordt.

Foto: Léon Regli, Elderveld Groen

Reactie Gemeente Arnhem

Het past bij het beleid dat de gemeente hanteert op het gebied van groen om op het Alkemadeplantsoen, waar het nu nog erg kaal is, extra struweel aan te planten. De gemeente (wijkonderhoud / groot onderhoud groen) is dan ook bereid hier budget voor te reserveren. De vraag is wel of de buurt dit ook wil.

De overkant achter de sloot is van ProRail, dus niet in het beheer van de gemeente. Hier heeft de gemeente geen invloed op. Als hier ook wensen liggen voor extra aanplant zal dat afgestemd moeten worden met ProRail.

7. Struiken en bomen toevoegen aan het grasveld bij de Overveenstraat

Toelichting van de Groendivisie

Dit meestentijds vochtige tot drassige grasveld zou meer struweel en/of bomen kunnen gebruiken. Wilgen en es zouden hier bijvoorbeeld goed kunnen groeien. De aanplant van sleedoorn zou de zeer zeldzame Sleedoornpage ten goede kunnen komen.

Grasveld aan de Overveenstraat

8. Verbeter de groenstroken langs de Elderhofseweg

Toelichting van de Groendivisie

De Elderhofseweg vormt het belangrijkste historisch relict van de wijk. Door hier een fruitbomenallee van te maken met aanvullende onderbeplanting wordt het een belangrijke referentie aan de historische structuur van het gebied.

Reactie Gemeente Arnhem

Er zijn hier recentelijk nog verbeteringen aangebracht, zoals de aanleg van een natuurlijke speelplek. De opwaardering van de Elderhofseweg tot een brede fruitbomenallee is een van de mogelijkheden die de genoemd worden in het [Toekomstperspectief](#) voor Elderveld over tien à twintig jaar (zie ook Bijlage B). Het is in dit stadium nog niet duidelijk of hier budget voor beschikbaar is.

In 2023 monitoren we de biodiversiteit aan de Elderhofseweg waarop ook een beheer- en ontwikkeladvies volgt.

9. Verken de mogelijkheden tot het plaatsen van een ijsvogelwand

Toelichting van de Groendivisie

Enkele natuurliefhebbers willen een ijsvogelwand in Elderveld. Een mogelijke locatie is het eilandje bij de rioolwaterzuivering Drielsedijk (waar we naast de zeldzame dodaars, de kleinste Fuut van Europa, ook regelmatig bevers, aalscholvers en zaagbekken aantreffen). De ijsvogelwand zou geplaatst kunnen worden aan de noordzijde van het eilandje. Daar is meer rust dan aan de zuid- en westkant.

Reactie Gemeente Arnhem

De ijsvogel is een van de doelsoorten waarvoor we in de Groenvisie hebben afgesproken dat we het leefgebied willen verbeteren. Gemeente onderzoekt samen met de initiatiefnemers en met het Waterschap wat er mogelijk is.

Foto: Zicht op het eilandje vanuit het zuiden

10. Vergroen de omgeving van de basisscholen en het wijk-/sportcentrum Elderveld

Toelichting van de Groendivisie

De nieuwbouw van de beide basisscholen De Kringloop en De Klimboom is afgerond. Tussen de scholen en de huizen ligt nog een braakliggend terrein. Hier is de bestemming openbare ruimte aan gegeven, maar de inrichting hiervan is nog onbekend. Vanuit de inwoners, sportbedrijf Arnhem en de scholen is de vraag gekomen wat er met het terrein gaat gebeuren. Het zou mooi zijn als er op deze locatie een combinatie van groen en recreatief gebruik gerealiseerd zou kunnen worden. Het project ligt ook mooi centraal gelegen bij de scholen en het wijkcentrum. Het zou in Elderveld een aantrekkelijke ontmoetingslocatie kunnen worden.

Grasveld bij scholencomplex Breezandpad

5. Zelf in actie komen

Het groener maken van Elderveld doen we samen. Woon je in Elderveld en wil je zelf in actie komen? Hieronder kun je lezen hoe je dit aanpakt.

5.1 Waarnemingen doorgeven

Bewoners kunnen de gemeente helpen door waarnemingen van (bijzondere) dieren en planten in te voeren via waarneming.nl. De identificatieapp Obsidentify is een leuk en leerzaam middel om daarbij te helpen. Op die manier komen de waarnemingen bij de gemeente terecht. Zo krijgt de gemeente een beter beeld van de aanwezige biodiversiteit in de wijk.

5.2 Groene initiatieven

Als bewoner kun je zelf een geveltuintje aanleggen of een boomspiegel onderhouden (het stukje grond rondom een boom). Of een groter project in de openbare ruimte starten, zoals een groenstrook adopteren en onderhouden of een buurt(moes)tuin aanleggen. Je moet je initiatief wel even aanmelden. Op www.arnhem.nl/groenebuurt zie je hoe je dat doet en waar je op moet letten. Je aanmelding komt via de Fixi website terecht bij de stadsdeelmanager wijkonderhoud. De stadsdeelmanager checkt een aantal zaken en geeft op basis daarvan wel of geen toestemming. Denk bij de plantenkeuze aan de Kattenstaartdikpootbij. Arnhem Zoemt kan je adviseren welke planten je kunt kiezen om naast deze bij ook andere dieren een fijn leefgebied te geven.

5.3 Subsidiemogelijkheden

Op <https://www.arnhemklimaatbestendig.nl/wij-helpen/overzicht-subsidies/> staat een overzicht van alle subsidie-mogelijkheden. Hieronder lichten we enkele gemeentelijke subsidies nader toe:

Klimaatadaptatie

Voor vergroenen kunnen bewoners onder bepaalde voorwaarden subsidie krijgen via de [Subsidieregeling Klimaatadaptatie](#). In het grootste deel van Elderveld is de subsidie tot 30% van de kosten. Een initiatief moet bijdragen aan het verbeteren van de lokale gevoelstemperatuur en/of het verminderen van wateroverlast en/of droogte. De meeste maatregelen benoemd op www.arnhemklimaatbestendig.nl/wat-kan-jij-doen/ komen in aanmerking voor de subsidie, zoals:

- het vergroenen van bestaande versteende terreinen waarbij ten minste een oppervlak van 10 m² of meer moet worden vergroend (kan ook om de som van meerdere locaties gaan);
- het aanbrengen van verticaal groen of gevelgroen aan de gevels van gebouwen en bouwwerken waarbij bij woningen ten minste 10 m² of meer aan verticaal groen moet worden toegevoegd;
- het aanleggen van groene daken waarbij bij ten minste vijf woningen zijn betrokken of een dakoppervlak van 10 m² of meer van het dak wordt voorzien van groen;
- het afkoppelen van daken en andere oppervlakken van de lozing van neerslagwater op het vuilwaterriool;
- verschillende combinaties van de bovengenoemde ingrepen.

AANjaagfonds

De Subsidieregeling Klimaatadaptatie is alleen voor de uitvoering van het plan. Als je ondersteuning nodig hebt voor het maken van een plan, dan kun je gebruik maken van het AANjaagfonds. Daarmee kun je bijvoorbeeld een vergoeding ontvangen voor het drukken van folders of het organiseren van een bijeenkomst of ondersteuning krijgen van een AANjager. Zie: <https://www.arnhemaan.nl/mogelijkheden/>

Eetbare Stad

Voor eetbare initiatieven is subsidie beschikbaar via de [Subsidieregeling Eetbare Stad](#). Hierbij valt te denken aan het realiseren van een buurtmoestuin, een pluktuin, een schoolmoestuin of een ander plan rondom het gezamenlijke kweken van voedsel, zoals groente, fruit en kruiden.

Scholen die met eetbaar groen aan de slag willen kunnen hiervoor ondersteuning krijgen van het Natuurcentrum. Het Natuurcentrum is ook in te schakelen voor de ontwikkeling van een groen schoolplein.

Burgerkracht

Met de [Subsidieregeling Burgerkracht](#) wil de gemeente Arnhem inwoners helpen om activiteiten te organiseren die het leven in de stad fijner of mooier maken. De subsidie is bedoeld voor initiatieven die zorgen voor meer contact tussen inwoners. Bijvoorbeeld de aanleg van een stadsparkje of groene ontmoetingsplek. Of het organiseren van een geveltuinenactie met de buurt. Ook voor initiatieven die bedoeld zijn om andere Arnhemmers te helpen kan subsidie worden aangevraagd.

Bijlage A

Omschrijving van de meewerkende partijen

Groendivisie

In Elderveld zijn een aantal verschillende groepen bewoners die zich bezighouden met het groen in de wijk en onderling nauw samenwerken: de Werkgroep Groen & Milieu, Elderveld Groen en Natuurbehoud Elderveld - samen ook wel de 'Groendivisie' genoemd. Dit document is opgesteld door deze werkgroepen. Ze vallen onder het Wijkplatform.

De werkgroep Groen & Milieu bestaat al sinds de jaren '90. De werkgroep denkt mee over de uitvoering van het gemeentelijke milieubeleid in Elderveld en houdt zich verder o.a. bezig met het kapbeleid van bomen, groenonderhoud, geluidsoverlast, hondenpoep en zwerfvuil. De andere twee groepen zijn meer recent opgericht om actie te voeren tegen het kappen van bomen op de percelen Leidenweg en Wassenaarweg (Elderveld Groen) en het perceel van het Lorentzcollege (Natuurbehoud Elderveld) en zijn daarna blijven bestaan.

Bewoners

De ideeën en wensen van bewoners zijn in het najaar van 2021 via een online enquête opgehaald. De werkgroepen hebben ieder ook lijntjes met bewoners in de wijk en hebben op die manier input opgehaald.

Wijkplatform

Elderveld heeft een goed georganiseerd wijkplatform dat onderverdeeld is in themagroepen. Het wijkplatform geeft gevraagd en ongevraagd advies over wijkaangelegenheden aan gemeente, corporaties en andere organisaties in de wijk. Het wijkplatform beschikt ook over een wijkbudget om initiatieven van bewoners te ondersteunen. Het wijkplatform is ervan op de hoogte dat er een Wijkgroenagenda wordt opgesteld.

Gemeente - Wijkonderhoud

Vanuit de gemeente is de afdeling wijkonderhoud nauw betrokken geweest bij deze Wijkgroenagenda. Bijvoorbeeld om de zorgen van bewoners rond het groenonderhoud te bespreken en hier afspraken over te maken.

Gemeente - Team Leefomgeving

Iedere wijk van Arnhem heeft een eigen Team Leefomgeving. Team Leefomgeving heeft in het Wijkprogramma opgenomen dat de wijkgroenagenda in 2021 gereed moet zijn en is nauw betrokken geweest bij het opstellen ervan.

Waterschap Rivierenland

Het Waterschap Rivierenland onderhoudt de grotere watergangen in Elderveld, inclusief de bomen vlak langs de oevers. In het voorjaar van 2021 heeft een waterschouw plaatsgevonden waaraan vertegenwoordigers van het waterschap, de gemeente en de Groendivisie deelnamen. De tijdens deze waterschouw gemaakte afspraken zijn terug te vinden in deze Wijkgroenagenda.

Bijlage B

Toekomstperspectief: Elderveld over tien à twintig jaar

In maart 2020 sloten de gemeentes Arnhem en Nijmegen de woondeal Arnhem-Nijmegen met de rijksoverheid. De gezamenlijke ambitie is om in deze regio 50.000 tot 60.000 woningen bij te bouwen. Ook Elderveld moet zijn steentje bijdragen, zo vindt de gemeente Arnhem. Onze wijk is zelfs een van de zogenoemde 'versnellingslocaties'. Als bron van inspiratie en basis voor nadere verkenning en samenwerking publiceerde de gemeente medio 2021 het zogenoemde Toekomstperspectief. Het lijvige ontwerp laat zien hoe Elderveld er over tien à twintig jaar uit zou kunnen zien. In dit artikel een zo getrouw mogelijke samenvatting van de (bouw)plannen.

Disclaimer

Het College van B&W benadrukt dat het Toekomstperspectief nog geen officieel gemeentelijk beleid voor Elderveld is. Sommige onderdelen van het ontwerp stroken niet met het huidige beleid. Dat geldt ook voor sommige van de voorgestelde bouwvlekken in het groen. Wel biedt het ontwerp aldus het College "een studie naar de kansen en mogelijkheden voor dit gebied waar we ons voordeel mee kunnen doen".

Waarom bijbouwen in Elderveld?

De woningvoorraad in Elderveld is eenzijdig opgebouwd en verouderd, aldus het Toekomstperspectief (p. 15). De wirwar van straten in de vele buurtjes zorgt soms voor grote versteende vlaktes tussen de woningen. Vaak zijn er op de hoeken lange blinde gevels waardoor er veel anonieme plekken ontstaan.

Lange blinde gevel van het Sportcentrum Elderveld

De wijk kent veel grote eengezinswoningen terwijl er behoefte is aan (meer) één- en tweepersoonswoningen. Het bijbouwen van kleinere woningen moet zogenaamde emptynesters verleiden hun ruime gezinswoning te verlaten ten gunste van startende gezinnen. Het Toekomstperspectief ziet ook nog voldoende ruimte voor nieuwe voorzieningen en ontmoetingsplekken, zowel in gebouwen als in de buitenruimte. Tegelijkertijd met de woningvoorraad worden ook verduurzaming, vergroening, klimaatadaptatie en sociale vernieuwing aangepakt.

Is er nog wel plek over?

In Elderveld heeft de laatste jaren veel groen moeten plaatsmaken voor woningbouw. De vraag is waar al die extra woningen en gebouwen dan moeten komen. Het Toekomstperspectief ziet de oplossing in 'verdichting': het bijbouwen binnen de grenzen van Elderveld. En dat niet alleen binnen de huidige bebouwing maar ook in gebieden die nu nog een groene bestemming hebben. In het ontwerp worden enkele bouwvlekken aangewezen die "als start en voorbeeld kunnen dienen (...) en zich als een olievlek kunnen verspreiden" (pag. 43). Hierna bespreken we de belangrijkste van deze kansrijk geachte gebieden.

Impressie van het nieuwe winkelcentrum Elderveld

De verdichtingslocatie rondom winkelcentrum Elderveld

Het winkelcentrum ligt nu nog 'gevouwen' rond de lijn van de Elderhofseweg met veel kale achterkanten. Hier verrijst een levendig voorzieningencluster met woningen erboven (p. 66), vooral bedoeld voor starters en senioren. Een detailkaart - hier niet weergegeven - toont tien kleinere verdichtingslocaties waar woningen bijgebouwd kunnen worden (p. 46).

De Elderhofseweg

Aan weerszijden van de Elderhofseweg is weinig gelegenheid voor ontmoeting en activiteiten. Je ziet er blinde gevels en metershoge hekken (o.a. bij scholencomplex). Over tien à twintig jaar is de Elderhofseweg opgewaardeerd tot een brede fruitbomenallee met allerlei voorzieningen (p. 66). De weg stopt niet meer bij het winkelcentrum maar loopt door over een intiem pleintje met winkels en woningen. De ruimte tussen de basisscholen en de sportaccommodaties wordt het nieuwe centrum van de wijk (p. 34). Het huidige activiteitsveld wordt het belangrijkste wijkplein (p. 60).

De Stoeterij en Waterspeeltuin

Over tien à twintig jaar is het gebied rondom de Stoeterij een groene trekpleister voor de omliggende wijken (p. 66). De grote weide staat in het teken van natuur en recreatie: spelen, verblijven, voedsel verbouwen en schooltuintjes. De Waterspeeltuin is versterkt met een theehuis met toiletvoorziening. Binnen de bestaande gebouwen van de Stoeterij komen niet maximaal vier maar negen woonheden.

Park de Steenen Camer

Het Toekomstperspectief ziet de Steenen Camer als de buitenplaats voor Elderveld (p. 56). Het gebied rondom de voormalige boerderij is dan een populaire bestemming waar natuur, voedsel, maatschappelijk werk (bijv. SWOA) en recreatie samenkomen. Het gemaal bij de spoorbrug krijgt er een publieksfunctie bij: een horecavoorziening met uitzicht op Meinerswijk. Aan de kruising van Hannespaadje en Drielsedijk komt een herkenbare entree naar Meinerswijk. Het wordt een bestemming op zich, aldus het Toekomstperspectief. In een van de schetsen is ook een tweede toegang tot Meinerswijk ingetekend (p. 64).

De buurt begrensd door Haarlemweg, Bussumstraat en Hollandweg

Deze buurt in Elderveld-Noord met vooral huurhuizen is een van de plekken waar bijgebouwd kan worden (p. 46). Hier staat de bewoners een 'bloksgewijze herstructurering van corporatiewoningen in samenhang met rioolvervanging en energietransitie' te wachten (p. 63). Maar wel in samenspraak met de bewoners. Als het gaat zoals bij woningcorporatie Waardwonen in Bemmelen, mogen de huurders de ingreep zelf bepalen. Zij kiezen dan uit beperk renoveren, ingrijpend innoveren of vervangende nieuwbouw (p. 75).

Andere potentiële verdichtingslocaties

Een tweede 'aangewezen zoeklocatie voor extra woningbouw' ligt in het zuidoosten van Elderveld: het gebied begrensd door Kralingenpad, Batavierenweg en Burgemeester Matsersingel (p. 46). Daarnaast worden er kleinere verdichtingslocaties voorgesteld zoals rondom het winkelcentrum, bij restaurant Atlantis op de hoek Hollandweg-Batavierenweg, de buurt Breezandpad/Pettenstraat, het gebied rond Sporthal Elderveld, aan weerszijden van de Elderhofseweg en ten noorden van de Leidenweg.

Voormalige boerderij De Steenen Camer

Bijlage C

Afspraken over het onderhoud van het groen

Het is belangrijk dat bewoners de kans krijgen om voorafgaand aan het groenonderhoud invloed uit te oefenen op de aard van de werkzaamheden. Zowel in de eigen buurt als in de grotere groenstructuren. Dat is niet alleen goed voor het draagvlak binnen de wijk maar komt ook de kwaliteit van het groen ten goede. **Gemeente, Waterschap en Groendivisie hebben onderstaande afspraken gemaakt over groenschouwen, groenonderhoud, snoeien, kappen, waterschouwen en buurtschouwen:**

Groenschouwen

In Elderveld nodigt de afdeling wijkonderhoud van de gemeente de Groendivisie standaard uit voor een schouw wanneer er onderhoud plaatsvindt aan de grotere groenstructuren. Het staat de Groendivisie vrij hier ook andere geïnteresseerden voor uit te nodigen. Enkele uitgangspunten:

- In 2021 is afgesproken dat niet alleen een afgevaardigde van de gemeente maar ook de uitvoerder van de aannemer bij de schouwen aanwezig is.
- Als het grotere groen grenst aan woningen, dan nodigt de gemeente naast de Groendivisie ook de direct aanwonenden uit voor de schouw.

Groenonderhoud

Het komt voor dat het groenonderhoud niet (volledig) volgens de met de wijk gemaakte afspraken wordt uitgevoerd. Een recent voorbeeld was het te fors uitgevoerde onderhoud van het kwetsbare parkbos ten zuiden en westen van de hockeyvelden in Park de Steenen Camer (zie het desbetreffende artikel in het [augustusnummer van Elderveld Nieuws](#), 2021). De gemeentelijke aannemer had de begroeiing van bomen en struiken tussen het pad van de Natuurroute Elderveld en het hekwerk van de hockeyvereniging per ongeluk volledig verwijderd, in plaats van de afgesproken dunning (zie foto). Naderhand heeft de gemeente de kale grond opnieuw ingeplant met onder meer Zwarte els, Gelderse roos, Taxus en Inheemse liguster.

Om herhaling te voorkomen hebben gemeente en Groendivisie aanvullende afspraken gemaakt over (het toezicht op) het groenonderhoud. Er is bijvoorbeeld afgesproken dat de Groendivisie een waarnemer kan aanwijzen die tijdens het groenonderhoud op kwetsbare locaties aanwezig is (bijvoorbeeld in het kwetsbare parkbos onderlangs de hockeyvelden). Zijn of haar taak is om samen met de toezichthouder van de gemeente na te gaan in hoeverre het onderhoud overeenkomstig de met de wijk gemaakte afspraken wordt uitgevoerd. Als daartoe aanleiding is, kunnen de werkzaamheden in onderling overleg worden bijgestuurd. De Groendivisie geeft tijdig aan wie hun waarnemer is en wie diegene vertegenwoordigt.

Snoeien

De Groendivisie geeft aan een duidelijke voorkeur te hebben voor regelmatig snoeien in plaats van eens in de zoveel tijd heel erg veel snoeien, wat volgens hen soms leidt tot kaalslag (op sommige plekken ziet het er de eerste periode na het snoeiwerk erg kaal uit). Dit is ook teruggekomen in de enquête. Hierbij is het volgende belangrijk om te weten:

- De keuze om slechts 1x in de 5-6 jaar te snoeien is deels, maar niet alleen, financieel. Dit geeft het struweel ook weer de kans om volledig uit te groeien, wat goed is voor o.a. de biodiversiteit.
- Daarnaast: voor het snoeiwerk zijn behoorlijk grote machines nodig. Door minder vaak te snoeien wordt het gebied in de tussenperiode lang met rust gelaten.
- Het alternatief op 1x in de 5-6 jaar groter snoeiwerk is handwerk. Hier heeft de gemeente niet de financiële middelen voor. Bewoners kunnen het onderhoud voor een bepaald gebied ook zelfop zich nemen. Ze kunnen hierover in gesprek met de afdeling Wijkonderhoud van de gemeente.

Kappen

Als (bijna) dode bomen een gevaar vormen voor de veiligheid, worden ze gekapt. De gemeente heeft in 2021 met de wijk afgesproken alle te kappen bomen (ook die later weer uitlopen) in een vroegtijdig stadium met oranje verf te markeren. Gekapte straat- en laanbomen worden in principe vervangen voor nieuwe bomen in diezelfde wijk (bij dunningen in bijvoorbeeld een bos of struweel geldt dit niet). Dat gebeurt liefst op dezelfde locatie of in de directe omgeving van de oude boom. Soms zit er enkele maanden tussen het kappen van de ene boom en het plaatsen van een nieuwe boom. Dat komt omdat de nieuwe bomen meestal worden geplant in het najaar, als de omstandigheden gunstig zijn.

Het onderhoud van de grotere watergangen inclusief de één meter brede oeverzone langs het water is in handen van Waterschap Rivierenland. Als volwassen bomen binnen deze zone ziek zijn, gevaar opleveren en/of het maaien van de watergang belemmeren kunnen ze gekapt worden. Over de kap van deze bomen heeft de gemeente afspraken gemaakt met het Waterschap. Het Waterschap geeft de te kappen bomen tijds door aan de opzichter van de gemeente. Als daar aanleiding toe is, neemt de opzichter contact op met de Groendivisie van het Wijkplatform. Samen kan dan bijvoorbeeld een afspraak worden gemaakt voor een waterschouw.

Waterschouwen

Het Waterschap is bereid om op aanvraag waterschouwen voor leden van de Groendivisie en andere wijkbewoners te houden.

Buurtschouwen

Naast de groen- en waterschouwen zijn er ook buurtschouwen. Deze vinden niet plaats op initiatief van de gemeente, maar op initiatief van bewoners. Een buurt kan (bijvoorbeeld samen met de Groendivisie) de gemeente benaderen om met de gemeente door de buurt te lopen om aandachtspunten te bespreken (wel of niet groen gerelateerd), zoals overhangende takken, begaanbaarheid van paden, stankoverlast van containers en nog veel meer. Dit gebeurt gemiddeld eens per jaar. In 2021 bijvoorbeeld in Koewei en omgeving. Van de respondenten op de enquête wist 23% van deze mogelijkheid; 14% had hier al eens gebruik van gemaakt.

